

VEDECKO-ODBORNÝ MESAČNÍK O EKONOMICE A POLITICE

Úvodne slovo

Čo možno očakávať od novej Európskej komisie

Európska komisia zastupuje záujmy Únie ako celku. Predkladá legislatívne návrhy Európskemu parlamentu a Rade Európskej únie a zabezpečuje riadne EÚ uplatňovanie právnych predpisov členskými krajinami. Ma preto veľký význam pre socialnoekonomický rozvoj

jednotlivých krajín EÚ.

V minulých piatich rokoch pre končiaci Barrosov tím bola najväčšou výzvou hlboká ekonomická kríza a s ňou spojené otázky napríklad zdravotného stavu bánk eurozóny. Na záver sa ocitla v narastajúcej zahraničnopolitickej kríze vyvolanej udalosťami v Ukrajine.

Nový šéf komisie pre zvýšenie jej účinnosti pre riešenie naliehavých výziev v snahe rozbiť zavedený systém vytvoril skupinu silných podpredsedov.

Títo podpredsedovia by mali koordinovať prácu tímu komisárov v jednotlivých kľúčových oblastiach. Podľa úniových zmlúv sú si však členovia komisie medzi sebou rovní a tak Juncker zdôrazňuje potrebu ich „kolegiálnej“ spolupráce. Piaty podpredsedovia EK nie sú podľa jeho slov „malými šéfmi“ ostatných komisárov. Prízvukuje, že pred právom sú si všetci rovní a prirovnáva ich k projektovým manažérom jednotlivých oblastí, hoci s právom veta. Chcel sa vraj vyhnúť doterajšej praxi, v ktorej každý komisár pracoval vo „vlastnom, presne vymedzenom kúte.“

Juncker zdôrazňuje niekoľko kľúčových úloh komisie. Prvou je posilnenie nie príliš presvedčivého ekonomického rastu EÚ ako celku i eurozóny. Spomínajú sú tiež otázky budovania energetickej únie, teda zníženie závislosti od dovozu surovín z Ruska, rokovania o rozsiahlej obchodnej zmluve s USA, otázky súvisiace s migráciou a podobne.

Po relatívnom posilnení proti európskych zoskupení naprieč kontinentom v májových eurovoľbách je však pred komisiou ešte jeden, všeobecnejší cieľ. Juncker si je potreby obnoviť dôveru občanov EÚ v Úniu aj jej inštitúcií podľa všetkého dobre vedomý.

V júli, keď europoslancov oslovil so svojim politickým programom, zdôraznil, že po odznení krízy je potrebné budovať nové mosty, sústrediť politiku na hlavné problémy, ale aj posilniť demokratickú legitimitu EÚ. „Želám si takú Európsku úniu, ktorá je väčšia a ambicióznejšia vo významných záležitostiach, a naopak menšia a skromnejšia pri menej významných témach,“ uviedol vtedy.

Juncker sa v procese formulovania svojich politických priorít viackrát prihlásil k sociálnej dimenzii EÚ,

niekoľkokrát aj nad rámec jeho materskej Európskej ľudovej strany.

Európsky semester – systém hospodárskeho riadenia v eurozóne - nesmie byť len o ekonomike a financiách, musí mať aj silný sociálny rozmer.

Vyzýval na urýchlené zriadenie Európskeho fondu pre strategické investície (EFSI). Ten má zapojením 21 miliárd eur z verejných zdrojov podnietiť k ďalšiemu investovaniu aj súkromný sektor. Celková výška investícií z programu môže dosiahnuť až 315 miliárd eur. Rok 2015 ma odštartovať energetická únia. Okrem prehlbovania spolupráce na poli energetiky budú najbližšie summity EÚ o jednotnom digitálnom trhu, finalizácii obchodných dohôd a o boji proti daňovým únikom.

Ing. Ondrej Barič, PhD

Ekonomický komentár

Súčasný stav vedy na Slovensku a možnosti jej rozvoja.

Európsky štatistický úrad Eurostat najnovšie zverejnil údaje, že výdavky na výskum a vývoj v pomere k hrubému domácejmu produktu (HDP) dosiahli vlni v EÚ 2,02 %. Slovensko dalo na vedu a výskum 0,83 % HDP.

V tejto súvislosti treba poznamenať, že Slovensko sa v rámci národných cieľov stratégie Európa 2020 zaviazalo, že do roku 2020 bude vydávať na vedu a výskum 1 % HDP. Celoeurópsky cieľ je na úrovni 3 % HDP.

Jedným z hlavných cieľov stratégie Európa 2020 je zvýšenie pomeru výdavkov na výskum a vývoj k HDP, čo by malo podporiť konkurencieschopnosť ekonomík únie.

Hlavným sektorom, ktorý investuje do výskumu a vývoja, zostal v roku 2013 z hľadiska EU podnikateľský sektor (64 %). Za ním nasledovali vysoké školy (23 %), vlády (12 %) a súkromný neziskový sektor (1 %).

Spomedzi štátov únie dávajú na výskum a vývoj najviac severské krajiny. Fínsko (3,32 % HDP), Švédsko (3,21 % HDP) a Dánsko (3,05 % HDP). Naopak, najnižšie výdavky pod úrovňou 1 % HDP zaznamenali vlni Rumunsko (0,39 % HDP), Cyprus (0,48 % HDP) a Bulharsko (0,65 % HDP). Aj napriek nárastu zostáva úroveň výdavkov na výskum a vývoj v EÚ v porovnaní s ostatnými veľkými ekonomikami nízka. Napríklad v roku 2011 dosiahla v Kórejskej republike (4,04 % HDP) a v Japonsku (3,38 % HDP).

Náš vstup do Európskej únie určite uvítali i vedci a dúfali, že sa potom naštartuje aj rozvoj vedy a výskumu. Od tohto obdobia boli vládami SR prijímané rôzne opatrenia, ktoré neboli úspešné. Treba spomenúť predovšetkým posledné obdobie. Doterajšie skúsenosti sú doslova katastrofálne. Na jednej strane sa proklamovalo,

že v znalostnej ekonomike je budúcnosť ľudstva, no na druhej strane, ako hovoria Česi, „skutek utek“. Vláda SR schválila napr. v roku 2011 dva z pohľadu nej významné dokumenty; Aktualizáciu dlhodobého zámeru štátnej vednej politiky do roku 2015 (Stratégia FENIX) a Minervu 2.0 – Slovensko do prvej ligy. Ide o dokumenty, ktorých zámery, ak by sa realizovali, by mohli viesť k obratu v doterajšom vývoji. To sa však nestalo.

Príčin je asi viac. V prvom rade je to výrazné v dlhodobom období oslabenie vedecko - výskumnej základne. Došlo k veľkej redukcii finančného zabezpečenia rozvoja vedy a výskumu, najmä zo štátnych zdrojov. Vzhľadom na charakter a stav sociálneho a ekonomického rozvoja spoločnosti na Slovensku bolo ilúziou tvrdiť, že rozvoj vedy a výskumu v dostatočnej miere zabezpečí trh. Okrem toho, čerpanie finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov EÚ je mimoriadne slabé. Organizačne nebolo dostatočne zabezpečené ani zapojenie slovenských vedcov do prípravy a riešenia projektov 7. RP. Okrem toho, Slovensko dodnes nedokázalo systémovo zabezpečiť spolufinancovanie projektov 7. RP, čím sú naše inštitúcie výrazne diskriminované v porovnaní s ostatnými, najmä staršími členskými krajinami EÚ. Dôležité však je, aby sa vedeckí a výskumní pracovníci oboznámili s prioritami výskumu v európskom výskumnom priestore.

Dúfajme, že rok 2013 priniesol významné zmeny v nastavení riadenia systému výskumu a vývoja na Slovensku, ktoré sa naplno prejavujú v nasledujúcich rokoch. Schválená *Stratégia Výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu (RIS3 SK)* má v rokoch 2014 – 2020 prispieť k reforme výskumu a vývoja na Slovensku najmä výraznejšie zapojiť do výskumu podnikateľov a zmeniť orientáciu na výskum, ktorého výsledky budú uplatniteľné v hospodárskej a spoločenskej praxi. RIS3 SK zároveň definuje priority výskumu a vývoja, ktoré budú prioritne podporované v nasledujúcich rokoch v rámci národných schém, ale aj z prostriedkov štrukturálnych fondov EÚ. RIS3 SK, ktorá vznikla v spolupráci MŠVVaŠ SR, MH SR a zástupcov SAV, univerzít a podnikateľov bola kladne ohodnotená Európskou komisiou. Je potrebné poukázať na to, že Slovenská republika dokázala pripraviť národnú stratégiu inteligentnej špecializácie a predložiť ju Európskej komisii ako vôbec jedna z prvých členských krajín EÚ.

Kľúčovou témou slovenského výskumu a vývoja je stále jeho *financovanie*. V roku 2013 došlo k nízkemu nárastu výdavkov na výskum a vývoj (v porovnaní s rokom 2012 - 0,82 % HDP). Pozitívnym trendom je postupný medziročný nárast podnikateľských výdavkov na výskum a vývoj. V rámci schválenej RIS3 SK bol stanovený cieľ dosiahnuť do roku 2020 celkové výdavky na výskum a vývoj vo výške 1,2 % HDP. Vzhľadom na to, že tento nárast má byť výraznou mierou tvorený podnikateľskými zdrojmi, v nasledujúcich rokoch bude rozhodujúce ako sa podarí implementovať opatrenia na stimuláciu

podnikateľskej sféry ako sú napr. podpora start-up, spin-off podnikov a podobne.

Osobitnou témou je zapojenie SR do *medzinárodných programov a sietí výskumu a vývoja*, čo je podmienka pre ďalší rozvoj slovenskej vedy. V roku 2013 skončila implementácia 7. rámcového programu EÚ pre výskum, technický rozvoj a demonštračné aktivity 7. RP. V rámci 7. RP sa slovenské organizácie zapojili do 368 úspešných projektov a získali príspevok EK vo výške 72 mil. EUR. Po prehodnotení štatistík sa však ukazuje že Slovenská republika sa v porovnaní s ostatnými členskými krajinami umiestnil na posledných priečkach. Možno predpokladať, že výsledok účasti SR v 7. RP neodráža skutočný potenciál slovenskej vedy.

Prioritou do budúcnosti preto bude realizácia opatrení na aktivizáciu slovenskej komunity výskumu a vývoja a zvýšenie účasti v programe Horizont 2020, ktorý je nástupcom 7. RP. Zároveň MŠVVaŠ SR má venovať viac pozornosti ďalším iniciatívam, ktoré sú priamo napojené na Horizont 2020 (súkromné a verejné partnerstvá ako napr. EUROSTARS alebo ECSEL). Mimoriadne perspektívnou sa ukazuje aj účasť v Dunajskej stratégii.

Najdôležitejšie pre zlepšenie vedy do budúcnosti však bude z úrovne vlády SR koordinovaný a koncepčný prístup. Nestačí len prijímať neustále „stratégie“ ako doteraz, ktoré sa neplnia.

Ing. Ondrej Barič, PhD.

Medzinárodné ekonomické vzťahy

Chorvátsko v EÚ – Postavenie ekonomiky najmladšieho členského štátu

Chorvátsko sa stalo najnovším členským štátom Európskej únie (EÚ) k 1. júlu 2013. EÚ sa tak rozšírila z pôvodných 6 zakladajúcich štátov na súčasných 28 štátov. Vzájomné vzťahy medzi EÚ a Chorvátskom sa začali rozvíjať už začiatkom 90. rokov 20. storočia. V roku 1992 EÚ nadviazala diplomatické vzťahy s Chorvátskom a v roku 1999 navrhla nový Stabilizačný a asociačný proces pre päť krajín juhovýchodnej Európy, vrátane Chorvátska. Vo februári 2003 Chorvátsko oficiálne podalo žiadosť o prijatie do EÚ a v júni 2004 Rada EÚ schválila otvorenie prístupových rokovaní s Chorvátskom pričom nebol určený presný dátum vstupu. V decembri 2004 ministri zahraničných vecí členských štátov EÚ rozhodli o začatí prístupových rokovaní od marca 2005 v prípade, že Chorvátsko bude spolupracovať s Medzinárodným trestným tribunálom pre bývalú Juhosláviu so sídlom

v Haagu. Keďže Chorvátsko v priebehu nasledujúcich mesiacov nesplnilo túto podmienku, došlo k odloženiu začatia prístupových rokovaní. Oficiálne sa prístupové rokovania otvorili začiatkom októbra 2005. V rokoch 2006 – 2011 došlo postupne k uzavretiu všetkých prístupových kapitol a Komisia EÚ v júni 2011 stanovila dátum vstupu Chorvátska do EÚ na 1. júla 2013. V priebehu februára 2012 – júna 2013 prebiehala ratifikácia prístupovej zmluvy v členských štátoch EÚ.

Vzhľadom na výšku HDP p. c. môžeme Chorvátsko zaradiť až na 23. miesto. Okrem toho výška HDP p. c. Chorvátska nedosahuje ani 50 % priemerného HDP p. c. všetkých členských štátov EÚ. Priemerný HDP p. c. EÚ za rok 2011 v stálych cenách roku 2005 bol na úrovni 26 270,66 USD. To znamená, že Chorvátsko dosiahlo so svojim HDP p. c. len 41,15 % priemeru EÚ. Zaradilo sa tak k ostatným novým členským štátom EÚ (tie, ktoré vstúpili do EÚ v rokoch 2004 a 2007). Okrem týchto štátov však môžeme nájsť pod priemerom EÚ aj niektoré staré členské štáty – Grécko, Portugalsko a Španielsko, ktoré vykazujú nedostatočnú úroveň aj ďalších makroekonomických ukazovateľov.

Ako základ pre analýzu ekonomík Chorvátska a ostatných členských štátov EÚ slúžili údaje získané z on-line databázy World Development Indicators Svetovej banky, pričom za východiskový rok pre analýzu sme zvolili rok 2011. Za tento rok bolo možné získať relevantné údaje pre všetky členské štáty EÚ ako aj Chorvátsko, ktoré v tomto roku ešte nebolo členským štátom EÚ. Z hľadiska členenia územia členských štátov EÚ na jednotlivé štatistické jednotky, sme pri analýze uplatnili členenie na úrovni NUTS 0. Pre potreby analýzy ekonomík členských štátov EÚ sme vybrali základné makroekonomické ukazovatele, ktoré tvoria súčasť magického štvoruholníka ako obrazu o stave ekonomiky v určitom časovom období. Sledovali sme tak ročný rast HDP v stálych cenách roku 2005 vyjadrený v USD, celkovú nezamestnanosť, deflátor HDP a podiel salda bežného účtu platobnej bilancie na HDP. Aplikovali sme klastrovú analýzu na vybraný súbor premenných pre jednotlivé členské štáty EÚ s cieľom rozkladu ekonomík jednotlivých štátov na niekoľko homogénnych skupín. Štatistické jednotky v každom klastri mali byť čo najpodobnejšie, jednotky v rôznych klastroch mali byť čo najodlišnejšie. Na základe výstupov sme sa rozhodli určiť počet významných klastrov na sedem.

Z hľadiska vstupu štátov do EÚ pozorujeme v štruktúre jednotlivých klastrov značné rozdiely. S výnimkou klastrov 6 (Grécko) a 7 (Luxembursko) tvorených len jedným štátom sledujeme len v dvoch klastroch rozdelenie na staré a nové členské štáty. Klaster 4 tvoria staré členské štáty, klaster 5 pobaltské štáty, ktoré vstúpili do EÚ po roku 2000. Klastre 1, 2 a 3 sú heterogénne, v ich štruktúre pozorujeme staré aj nové členské štáty. Najvyššiu homogenitu z týchto klastrov vykazuje klaster 2, kde zo šiestich členských štátov je len jeden (Fínsko) zo starých štátov. Čo sa týka geografickej

blízkosti, tzn. susediacich štátov, pozorujeme samostatný klaster pre pobaltské štáty (klaster 5), ako aj značnú geografickú blízkosť štátov z klastra 4. S výnimkou Fínska a Malty klaster 2 tvoria štáty bývalého východného bloku. Najviac rozmanitý z geografického hľadiska je klaster 3. V tomto klastri sa nachádzajú staré aj nové členské štáty. Zo starých členských štátov sú to Írsko, Portugalsko a Španielsko. Z nových členských štátov to je Chorvátsko a Slovensko. Chorvátsko a Slovensko ako zástupcovia nových členských štátov vykazujú podobné makroekonomické charakteristiky ako problémové staré členské štáty.

O úspechu hospodárskej politiky štátu a stavu ekonomiky v konkrétnom časovom okamihu vypovedá tzv. magický n-uholník. V rámci našej analýzy sme sústredili pozornosť na základné makroekonomické ukazovatele, ktoré majú vplyv na ekonomiku štátu a zároveň na nich môže spätne vplyvať aj štát prostredníctvom štátnych zásahov. Pozorovali sme určitý podobný stav pri niektorých ukazovateľoch, aj keď je možné identifikovať klastre, v ktorých bol priemerný stav začlenených ekonomík výrazne odlišný od ostatných klastrov. Väčšie rozdiely medzi jednotlivými klastrami môžeme vidieť najmä pri celkovej miere nezamestnanosti a deflátovej HDP. Konštatujeme potvrdenie tézy modifikovanej Phillipsovej krivky, keď platí inverzný vzťah. Ceteris paribus s rastom cenovej hladiny (inflácie) dochádza k poklesu miery nezamestnanosti a naopak.

V prípade miery rastu HDP tvorí výnimku z priemerných hodnôt klaster 5, ktorý dosiahol najvyššiu hodnotu rastu v roku 2011 na úrovni 6,56 %. Pobaltské štáty, ktoré sú súčasťou tohto klastra, dosiahli najvyššie absolútne hodnoty rastu HDP od 8,28 % (Estónsko) po 5,42 % (Litva). Štvrtým štátom s najvyššou mierou rastu HDP bolo Poľsko (4,45 %). Naopak, môžeme tiež identifikovať štáty, v ktorých došlo k poklesu HDP. Najvýraznejší prepad dosiahlo Grécko (-7,1 %), ale tiež štáty klastra 3 – Portugalsko (-1,55 %) a Chorvátsko (-0,01 %). Pri nezamestnanosti môžeme identifikovať tri klastre s pomerne vysokou mierou nezamestnanosti a štyri klastre s relatívne nízkou mierou nezamestnanosti. Klastre 6, 3 a 5 dosiahli v roku 2011 hodnoty prevyšujúce 10 %. Klaster 6 dosiahol najvyššiu mieru nezamestnanosti (17,7 %), aj keď Grécko, ako jediný člen tohto klastra, nebolo štátom s najvyššou hodnotou. Najvyššiu mieru nezamestnanosti z hľadiska jednotlivých štátov dosiahlo Španielsko (21,6 %) z klastra 3. Priemerná hodnota nezamestnanosti v tomto klastri sa však pohybovala na úrovni 15,12 % najmä vďaka ostatným členom tohto klastra (od 14,4 % po 12,7 %). Vysoká priemerná miera nezamestnanosti bola aj v klastri 5. Všetky pobaltské štáty mali úroveň vyššiu ako 12 %. Najnižšiu priemernú hodnotu dosiahol klaster 7. Aj keď malo Luxembursko najnižšiu priemernú hodnotu v rámci klastrov na úrovni 4,9 %, pri porovnaní jednotlivých štátov dosiahli Rakúsko (4,1 %) a Holandsko (4,4 %) nižšie hodnoty ako Luxembursko. Vo všeobecnosti

dosiahli všetky štáty z klastrov 1, 2 a 4 nižšiu úroveň celkovej nezamestnanosti menej ako 10 %, čo sa odráža aj na hodnotách centroidov týchto klastrov. Pri inflácii a nezamestnanosti môžeme pozorovať stav ekonomík členských štátov EÚ v súlade s ekonomickou teóriou. Priemerné hodnoty inflácie klastrov s vysokou priemernou nezamestnanosťou sú nízke a naopak. Klaster s nižšou priemernou nezamestnanosťou dosiahli vyššiu mieru inflácie. Určitú výnimku tvorí klaster 5 (pobaltské štáty), ktorý dosiahol vysokú priemernú nezamestnanosť aj infláciu (na druhej strane ale aj najvyššiu rast HDP). Litva a Lotyšsko sú na prvých dvoch miestach v inflácii a na treťom mieste v nezamestnanosti. Všetky tri štáty sú prvé tri v úrovni rastu HDP. Na druhej strane, Grécko ako štát s druhou najvyššou nezamestnanosťou (17,7 %) dosiahol jednu z najnižších mier inflácie (1,05 %). To isté sa týka Luxemburska, ktoré malo v roku 2011 nezamestnanosť na úrovni len 4,9 %, ale infláciu až na úrovni 5,07 % (viac mali len Lotyšsko (5,89 %) a Litva (5,16 %)). Čo sa týka podielu bežného účtu platobnej bilancie na HDP, len dva klaster dosiahli v roku 2011 prebytok bežného účtu a pozitívny podiel na HDP – klaster 4 a 7. Štáty z týchto klastrov boli na prvých piatich miestach s úrovňou podielu prebytku bežného účtu na HDP (Holandsko 10,12 %, Luxembursko 7,09 %, Švédsko 7,04 %, Nemecko 6,2 % a Dánsko 5,66 %). Okrem týchto piatich štátov dosiahol prebytok bežného účtu len ďalších šesť štátov. Zvyšné klaster dosiahli v priemere deficit bežného účtu platobnej bilancie, pričom najnižší podiel na HDP dosiahol klaster 6 (Grécko). Deficit bežného účtu tvoril v roku 2011 takmer 10 % HDP Grécka. Okrem Grécka do prvej päťky štátov s najvyšším deficitom môžeme zaradiť štáty z klastrov 2 a 3 – Portugalsko (-7,05 %), Poľsko (-4,85 %), Rumunsko (-4,57 %) a Španielsko (-3,73 %).

Zistili sme, že štruktúra ekonomiky Chorvátska je, na základe nami skúmaných makroekonomických ukazovateľov, najviac podobná ekonomikám starých členských štátov EÚ, ktoré sa nachádzajú v klasteri 3 a Slovenskej republike ako nového členského štátu. Umiestnenie Chorvátska v rámci jednotlivých ukazovateľov dokumentuje tabuľka 1. Chorvátsko dosahuje horšie makroekonomické výsledky predovšetkým v celkovej výške HDP p. c., kde sa nachádza o 58,85 % pod priemernou úrovňou EÚ, na dvadsiatom treťom mieste. Ešte horší výsledok dosiahol pri raste HDP, kde skončilo až na dvadsiatom šiestom mieste s úrovňou -0,01 %. K poklesu HDP okrem Chorvátska došlo už len v ekonomikách Portugalska (-1,55 %) a Grécka (-7,1 %). Celkovou nezamestnanosťou sa dostalo na dvadsiate druhé miesto s úrovňou 13,4 % čo bolo vyššie ako priemer EÚ (9,98 %). Na druhej strane Chorvátsko vykázalo relatívne pozitívne výsledky v oblasti monetárnej politiky (najmä úrovne celkovej inflácie meranej deflátorom HDP), keď dosiahol úroveň celkovej inflácie 1,98 %, pričom priemer EÚ bol vyšší na úrovni 2,29 %. Podobne to bolo aj pri ukazovateli podielu

bežného účtu na HDP. Chorvátsko dosiahol dvanáste miesto spomedzi členských štátov EÚ na úrovni -0,65 % (deficit bežného účtu platobnej bilancie), pričom priemer EÚ sa pohyboval na úrovni -0,35 %. Na druhej strane je potrebné poznamenať, že zo všetkých členských štátov EÚ v roku 2011 dosiahol prebytok bežného účtu len jedenásť štátov. Zo sedemnástich štátov, ktoré dosiahli deficit, dosiahol šestnásť štátov vyšší podiel deficitu bežného účtu na HDP ako Chorvátsko.

Tabuľka 1 Pozícia Chorvátska v jednotlivých ukazovateľoch

	HDP p.c.	Rast HDP	Celková nezamestnanosť	Deflátor HDP	Bežný účet PB
Poradie	23.	26.	22.	14.	12.

Zdroj: autor.

Na základe údajov v tabuľke 1 a hodnôt základných makroekonomických ukazovateľov môžeme formulovať niektoré odporúčania pre ďalší vývoj ekonomiky Chorvátska tak, aby dosiahla rast blahobytu na úrovni štátu ako aj na úrovni domácností a jednotlivcov. Ide predovšetkým o dosiahnutie rastu HDP p. c. aspoň na úroveň 50 % priemeru EÚ v čo najrýchlejšom čase. Pre dosiahnutie tohto cieľa musí Chorvátsko v oblasti hlavných makroekonomických ukazovateľov zabezpečiť:

- Rast HDP – vzhľadom k poklesu HDP v roku 2011 navrhujeme zaviesť opatrenia na zabezpečenie rastu HDP, najmä rastu reálneho HDP p. c. pre rast celkového blahobytu v ekonomike Chorvátska. Rast HDP by mal byť vyšší ako rast inflácie.
- Nezamestnanosť – navrhujeme zabezpečiť vytváranie nových pracovných miest, aby došlo k zníženiu vysokej miery nezamestnanosti. Odporúčame znížiť nezamestnanosť aspoň na úroveň priemeru EÚ. Zníženie nezamestnanosti zabezpečí v konečnom dôsledku zvýšenie objemu HDP Chorvátska, čo bude viesť aj k rastu HDP p. c. a k ekonomickému rastu.
- Inflácia – navrhujeme zaviesť opatrenia pre inflačné ciele v súlade s cieľom dosiahnutia rastu reálneho HDP tak, aby miera inflácie bola najvyššou na úrovni miery rastu HDP (preferujeme ale infláciu na nižšej úrovni). Inflácia na úrovni z roku 2011 je nižšia ako priemer EÚ, na druhej strane je problémom rast HDP, ktorý nie je dostatočný.
- Bežný účet platobnej bilancie – navrhujeme zaviesť opatrenia na podporu exportu čím sa dosiahne nulová hodnota, prípadne prebytok bežného účtu platobnej bilancie. Podpora exportu zo strany štátu pomôže tiež cieľu zníženia celkovej nezamestnanosti a tým sa zabezpečí aj rast celkového HDP a HDP p. c.

Medzinárodné politické vzťahy

Voľby v Nigérii 2015

Nigérijská federatívna republika je najľudnatejšou a od roku 2014 aj najväčšou ekonomikou na africkom kontinente, čím si získava čoraz väčšiu dôležitosť v medzinárodných vzťahoch. Pozornosť svetovej verejnosti si však v minulom roku získala

najmä teroristickými útokmi skupiny Boko Haram zameranými proti západnému vzdelávaniu na prevažne islamskom severe krajiny. Aj preto budú nadchádzajúce voľby ostro sledovanou udalosťou nielen v krajine, ale aj vo svete.

Za začiatok súčasnej Nigérie sa považuje rok 1914, kedy Lord Frederick Lugard¹ z ekonomických dôvodov spojil tieto dva celky do jedného, a tým aj viacero odlišných kultúr, etnicít, náboženstiev a množstvo kmeňov a národností v jednom štáte, stále ako súčasť britského koloniálneho panstva. Názov Nigéria pre oblasť britského protektorátu okolo rieky Niger sa po prvýkrát objavil v roku 1897 v novinách *The Times*² v článku zahraničnej korešpondentky Flory Shaw, ktorá bola neskôr manželkou Lorda Lugarda. Názov Nigéria znamená územie okolo rieky Niger (Niger + Area = Nigeria).

Udalosti v Európe po prvej a druhej svetovej vojne viedli k prvým hlasom volajúcim po samostatnosti na africkom kontinente. Reakciou britského parlamentu bola nová ústava pre Nigériu v roku 1922. V roku 1946 nová ústava rozdelila krajinu do troch regiónov (Severný, Východný a Západný) a teritórium hlavného mesta Lagos. Ústava z roku 1951 viedla k vzniku politických strán. Ústava Lyttleton z roku 1954 zaviedla federálny princíp a otvorila cestu k nezávislosti.³

Nigéria už od získania nezávislosti 1. októbra 1960 čelila turbulentnému politickému vývoju a bezpečnostnej situácii. Tento stav bol zapríčinený najmä etnickou rôznorodosťou obyvateľstva a striedaním príslušníkov rôznych etník pri moci. Za problém Nigérie a príčinu napätia medzi jej obyvateľmi sa často považuje neexistencia nigérijského národa. Ľudia žijúci na tomto území sa nepovažujú za Nigérijčanov, ale za Igbov, Yorubov či Hausov. V rámci Nigérijskej federatívnej

republiky žije viac ako 250⁴ rôznych etnických skupín. Najväčšie z nich sú Hausa-Fulani (30% populácie) na severe, Yoruba (20%) na západe a Igbo (17%) na východe. Okrem týchto skupín existujú aj mnohé ďalšie. Tri spomínané skupiny sa ďalej delia na rôzne menšie, viac či menej odlišné skupiny. Historický vývoj medzi etnickými skupinami a tiež nerastné bohatstvo nachádzajúce sa v Nigérii teda pravdepodobne zabráni tomu, aby v blízkej budúcnosti spory medzi etnickými skupinami na území Nigérie vymizli. V súčasnosti k napätiu prispieva aj náboženské rozdelenie obyvateľov Nigérie a násilné útoky najmä zo strany islamských radikálov združených v skupine Boko Haram.

Hoci sa Nigéria po získaní nezávislosti vydala cestou demokracie, väčšina jej doterajšej existencie bola charakteristická absolutistickou vládou. Sériu vojenských prevratov začala už v januári 1966, kedy sa na čelo krajiny dostal generál Ironsi. V júli 1966 bol Ironsi zastrelený a na čelo Nigérie sa po druhom vojenskom prevrate dostal podplukovník Yakubu Gowon. Na východe krajiny sa sformovala opozícia proti centrálnej vláde vedená Emekom Ojukwom. Ojukwu odmietol uznať generála Gowona za nového politického lídra Nigérie,⁵ v máji 1967 Ojukwu vyhlásil na východe nezávislú Biafranskú republiku a 6. júla 1967 vypukla občianska vojna trvajúca takmer dva a pol roka. Vojna priniesla do Biafranskej republiky humanitárnu krízu po tom, čo tzv. federalisti zablokovali dodávky do tejto oblasti. Vojna bola ukončená kapituláciou Biafry. Do tejto vojny sa nezapojili mocnosti, ani okolité štáty. Ďalší štátny prevrat v roku 1975 zosadil generála Gowona. V roku 1979, na základe vyhlásenia z roku 1976, bola moc odovzdaná civilnej vláde tzv. druhej republiky. Po korupčných škandáloch a plienení štátnych fondov členmi vlády bola vláda druhej republiky zvrhnutá už v roku 1983.⁶ Po ďalších vojenských prevratoch v rokoch 1985⁷ a 1993 (vojenský prevrat ukončil niekoľkomesačné obdobie tzv. tretej republiky)⁸ sa konečne v roku 1999 konali v Nigérii demokratické voľby.

Od roku 1999 v Nigérijskej federatívnej republike vládnu demokraticky zvolení predstavitelia, hoci miera korupcie je stále vysoká a na území bohatom na ropu dochádza k

⁴ Thomson, A. (2004): *An Introduction to African Politics*. Oxon: Routledge, 2004. 284 s. ISBN 0-415-28262-4

⁵ Klieman, K. A. (2012): U.S. Oil Companies, the Nigerian Civil War, and the Origins of Opacity in the Nigerian Oil Industry. In: *Journal of American History*, roč. 99, č. 1, s. 155-165

⁶ Ogbeidi, M. M. (2012): Political Leadership and Corruption in Nigeria Since 1960: A Socio-economic Analysis. In: *Journal of Nigeria Studies*, roč. 1, č. 2, s. 8

⁷ Oyeade, A. (2002): *The Transformation of Nigeria: Essays in Honor of Toyin Falola*. Asmara : Africa World Press, 2002. 625 s. ISBN 0-86543-997-4

⁸ Meredith, M. (2005): *The State of Africa: A History of Fifty Years of Independence*. Londýn : The Free Press, 2005. 752 s. ISBN 0-7432-3221-6

¹ Osaghae, E. E. (1998): *Crippled Giant: Nigeria Since Independence*. Londýn: C. Hurst & Co. (Publishers) Ltd., 1998. 335 s. ISBN 1-85065-345-3

² Shaw, F. (1897): Nigeria. In: *The Times*, 08.01.1897.

³ Cronología histórica de Nigeria. In: *Anuario Internacional CIDOB*, 2008, s. 497-503.

nepokojom.⁹ Prezidentom tzv. štvrtej republiky v Nigérii je v súčasnosti Goodluck Jonathan,¹⁰ ktorý je v úrade od volieb v roku 2011, hoci funkciu vykonával už po smrti predchodcu v roku 2010. Súčasný prezident je jedným z kandidátov na prezidenta vo februárových voľbách.

V Nigérijskej federatívnej republike je moc rozdelená na výkonnú, zákonodarnú a súdnu.¹¹ Na čele exekutívy stojí prezident volený na 4 roky s možnosťou jedného opätovného zvolenia. O výkonnú moc sa prezident delí s vládou, ktorá má 30 ministrov.¹² Zákonodarná moc prináleží dvojkomorovému Národnému zhromaždeniu (National Assembly) zloženému zo 109 senátorov (Senate) a 360 členov Snemovne reprezentantov (House of Representatives). Zástupcovia sú volení na 4 roky. Súčasťou súdneho systému sú okrem tradičných súdov aj šaría súdy.

Nezávislá národná volebná komisia Nigérie (INEC – Independent National Electoral Commission) určila dátum volieb do Národného zhromaždenia a prezidentských volieb na 14. februára 2015. Voľby guvernérov a poslancov parlamentu jednotlivých štátov federácie (okrem štátov Anambra, Balyesa, Kogi, Edo, Ondo, Ekiti a Osun) sa budú konať o dva týždne neskôr, teda 28. februára 2015.¹³ Do federálnych volieb je zaregistrovaných 26 politických strán, 11 z nich nominovalo svojich kandidátov na pozíciu prezidenta a viceprezidenta Nigérie.¹⁴

Od začiatku existencie štvrtej republiky v Nigérii sa uskutočnili voľby v rokoch 1999, 2003, 2007 a 2011. Vo všetkých zvíťazila strana súčasného prezidenta Goodlucka Jonathana, PDP (People's Democratic Party). Táto strana má stále prevahu v Senáte, aj keď jej pozícia sa od posledných volieb oslabila v prospech najsilnejšej opozičnej strany APC (All Progressives Congress). Prechodom 37 poslancov do opozície stratila PDP prevahu v dolnej komore parlamentu. Táto skutočnosť môže viesť k prvej volebnej porážke PDP a víťazstvu

opozičnej strany, aj keď s členskou základňou doplnenou bývalými poslancami PDP.¹⁵

V boji o prezidentský úrad sa pravdepodobne stretnú práve nominanti týchto dvoch najsilnejších strán. Za PDP kandiduje súčasný prezident Nigérie, Goodluck Jonathan, za opozičnú APC Muhammadu Buhari. Dôležitosť náboženstva v Nigérii sa prejavila aj pri výbere kandidátov na viceprezidenta za tieto strany. Viceprezident pomáha prezidentovi Nigérie pri výkone funkcie a o pozíciu sa uchádzajú kandidáti na prezidenta spolu s kandidátmi na viceprezidenta. Ešte pred oficiálnym oznámením kandidátov sa očakávala nominácia kandidátskej dvojice moslimského vierovyznania. Po varovaní bývalého prezidenta Obansaja¹⁶ pred týmto krokom tak nakoniec APC nominovala na prezidenta moslima Buhariho a kresťanského pastora Osinbaja¹⁷ na pozíciu viceprezidenta. Podobné kresťansko-moslimské zloženie má aj kandidátska dvojica PDP, Goodluck Jonathan a Namadi Sambo.

Aj napriek snahe o zostavenie kandidátok priaznivých pre obe náboženské skupiny, existujú obavy z povolebnej situácie v krajine. Vo voľbách v roku 2011 sa totiž o post prezidenta uchádzali rovnakí kandidáti ako v nadchádzajúcich voľbách. Víťazstvo Jonathana vyvolalo nepokoje na severe krajiny, ktoré by sa pri ďalšej prehre Buhariho mohli opakovať.¹⁸ Ďalším problémom je legitimita volieb, keďže severná časť Nigérie je ovplyvnená konfliktom s teroristickou skupinou Boko Haram. V štátoch Adamawa, Borno a Yobe je vyhlásený výnimočný stav a časť obyvateľstva sa kvôli konfliktu presídlila. Podľa volebného zákona ale nie je možné voliť mimo samosprávy, kam volič patrí podľa trvalého bydliska. Návrh zákona, ktorý tento problém rieši, parlament môže odhlasovať v januári 2015, ale zrejme už nebude možná jeho aplikácia do februárových volieb.¹⁹

Februárové voľby v Nigérii sú nepochybne dôležitou udalosťou pre jednu z najvýznamnejších ekonomík v Afrike, a to najmä v situácii, kedy je krajina postihnutá nielen nepriaznivou vnútornou situáciou, ale tiež zhoršením ekonomickej situácie v dôsledku klesajúcej ceny ropy. Víťazov volieb a predovšetkým budúceho prezidenta tak čakajú

⁹ Banks, C. M. - Sokolowski, J. A. (2010): Modeling the Niger Delta Insurgency. In: *The Social Science Journal*, roč. 47, č. 2, s. 271-293

¹⁰ Federal Republic of Nigeria. *The President*. [online]. [cit. 30.12.2014] Dostupné na internete: <<http://www.nigeria.gov.ng/index.php/2012-10-29-11-07-53/president-goodluck-jonathan>>

¹¹ Kaiser, P. J. (2005): *Federal Republic of Nigeria Briefing Paper*. Philadelphia: University of Pennsylvania, 2005.

¹² Federal Republic of Nigeria. *Executive*. [online]. [cit. 30.12.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.nigeria.gov.ng/index.php/2012-10-29-11-06-51/executive-branch>>

¹³ Independent National Electoral Commission (2014): *Time Table and Schedule of Activities for general Elections, 2015*. [online]. [cit. 30.12.2014]. Dostupné na internete: <www.inecnigeria.org/wp-content/uploads/2014/02/General-Elections.pdf>

¹⁴ Tukur, S. (2014): INEC releases names of candidates for 2015 presidential election. In: *Premium Times*, 29.12.2014.

¹⁵ Dimowo, D. – Abubakar, H. (2014): *NIGERIA: All eyes on 2015*. Lagos: Africa Practise, 2014.

¹⁶ Kayode-Adedeji, D. (2014): Nigeria 2015: Obasanjo warns APC, PDP: Don't field Muslim-Muslim, Christian-Christian ticket. In: *Premium Times*, 26.10.2014.

¹⁷ Okonkwo, O. (2015): Yemi Osinbajo. In: *Pulse*, 04.01.2015.

¹⁸ Burchard, S. M. (2014): Boko Haram and the 2015 Nigerian Elections. In: *IDA Africa Watch*, roč. 4

¹⁹ Oakford, S. (2014): The Conflict With Boko Haram Could Derail Nigeria's 2015 Presidential Election. In: *Vice News*, 18.12.2014.

výzvy, ktorých zvládnutie ovplyvní nielen obyvateľov Nigérie.

Ing. Natália Hlavová
doktorandka
Fakulta medzinárodných vzťahov EU

Mladí a veda

Piliere fungovania a rozvoja kreatívneho priemyslu (3. časť)

Zjednodušene by sme mohli povedať, že ide o kreatívny, talentovaný, dobre vzdelaný a zručný segment pracovnej sily, ktorá je charakteristická (vo väčšine prípadov) aj svojou extravagantnosťou. Podľa Floridu práve ona tvorí základ kreatívneho priemyslu, a pre

rozvoj odvetvia je nutné prilákať túto pracovnú silu. Florida sa vo svojom výskume venuje aj novej geografii a zdôrazňuje silu miest ako jedného z faktorov prilákania kreatívnych pracovníkov. Hovorí o tzv. kreatívnych mestách (z angl. *creative city*). Aby sa mesto stalo kreatívnym, musí splniť niekoľko atribútov. Musí sa v ňom sústrediť kreatívny priemysel, musí obyvateľom poskytovať množstvo služieb, musí mať vhodnú infraštruktúru a musí v ňom pulzovať čulý streetlife, čiže pouličný život. Kozmopolitnosť a otvorenosť mesta voči rozdielnym národom, rasám, vyznaniám a svetonázorom totiž Florida považuje za kľúčový faktor prilákania kreatívnej triedy.

Ako bolo spomenuté, základom pre hlbší kvantitatívny výskum odvetví je kvalitná základňa štatistických dát. V podmienkach Slovenska takéto dáta však chýbajú. Samozrejme, štatistické zisťovanie sa odvíja od presnej definície odvetvia, ktorá tiež na Slovensku chýba. Ak chýba výskum, nemožno ani zmapovať aktuálny stav odvetví, ani odhadnúť potenciál odvetvia do budúcnosti, či možnosti na zlepšenie. Ďalším zaostávajúcim faktorom je aj informovanosť verejnosti o tomto ekonomickom odvetví. Často chýba základná predstava o tom, čo kreatívny priemysel v skutočnosti znamená, mätúcim je pritom i samotné spojenie kreativity s priemyslom. Kreativita sa tradične a v prvom rade spája s umením, a v spojitosti s priemyslom (t.j. masovou výrobou) pôsobí kontroverzne.

Záver

Záverom možno konštatovať, že pre rozvoj kreatívneho priemyslu a kreatívnej ekonomiky bude nutné predovšetkým orientovať sa na rozvoj kreatívneho myslenia a to tak v školskom, ako i pracovnom prostredí. Kreativita však nie je jediným faktorom, ktorý na rozvoj odvetvia vplyva. Základom pre jeho hlbšie poznanie je aj kvalitná štatistická analýza, ktorá by bola nutná najmä v podmienkach Slovenska. Preto bude nevyhnutné vytvoriť národný účet kreatívneho priemyslu. Ruka v ruku s potrebou vytvárania kreatívnych miest by mal prebiehať aj proces vzdelávania a informovania širokej verejnosti.

Význam kreativity sa skloňuje najmä v súvislosti s ekonomickým rastom. Prítom sa kreativita nechápe už len ako výstup, naopak, kreativita vchádza do tvorivého procesu ako samotný vstup, podobne ako práca či kapitál. Kreativita je však vstupom neobmedzeným (Kloudová 2010). Nevieme totiž určiť, koľkokrát bude človek kreatívny, koľko kreatívnych myšlienok či produktov vytvorí. Preto je kreativita zdrojom neobmedzeným. Tento fakt by mohol byť riešením zabezpečenia trvalo udržateľného ekonomického rastu v budúcnosti. V súvislosti s tým je nutné venovať kreatívnej ekonomike väčšiu pozornosť.

Literatúra

- Florida, R. (2002). The Rise of the Creative Class. In: *The Washington Monthly*, May 2002 p. 15-25
- Hlavsa, J. (1985). *Psychologické základy teórie tvorby*. Praha. Academia. Druhý dotisk 1998. 353 p. ISBN 80-200 - 0625 -3
- Howkins, J. (2001). *The Creative Economy: How People Make Money From Ideas*. London. Penguin Books. ISBN 978-0-141-97703-4
- Kloudová, J. (2010). *Kreativní ekonomika: vybrané ekonomické, právni, masmediální a informatizační aspekty*. EUROKODEX. Bratislava. ISBN 978-80-89447-20-6
- Toffler, A. a Tofflerová, H. (1996). *Utváranie novej civilizácie (Politika tretej vlny)*. Open Windows, Bratislava, ISBN: 978-80-85741-15-5
- Zelinová- Zelina. (1997). *Tvorivý učiteľ. Osobnosť a práca tvorivého učiteľa v systéme tvorivo- humanistickej výchovy*. Bratislava. Metodické centrum mesta Bratislava. ISBN 80-7164-192-8

Ing. Kristína Baculáková
doktorandka
Fakulta medzinárodných vzťahov EU